

Terveys- ja sosiaalipalvelujen kehitys Suomessa

1700-1800-luku

- terveydestä huolehtiminen ja sairaiden sekä vaivaisten hoito olivat pääosin ihmisen itsensä sekä perheen ja suvun varassa keskiajalta 1800-luvun lopulle asti
- sairauksien ja köyhien hoito kuului osaksi myös kirkon tehtäviin
- julkisen terveydenhuollon katsotaan syntyneen piirilääkärijärjestelmän ja lääninsairaaloiden perustamisesta 1700-luvulla (6 läänisairaala ja 13 piirilääkäripiiriä)
- julkinen terveydenhuolto oli kuitenkin pitkään hyvin kehittymätöntä:
  - esim. 1800-luvun alussa lääkäreitä oli vain parikymmentä ja **välskäreitä** eli tuon ajan kirurgeja hieman enemmän

YLEISIMMÄT KUOLINSYYT SUOMESSA 1850-LUVULLA

- Infektiotaudit
  - tuberkuloosi
  - punatauti
  - lavantauti
  - tuhkarokko
  - punarokko
  - isorokko
  - kurkkumätä
- Heikkous
- Onnettomuudet
- Hukkuminen
- Kätkytkuolema

Suurta osaa kuolinsyistä ei osattu diagnosoida.

1800-luku

- tieteelliseen tutkimukseen perustuva lääketiede tuotiin Suomeen 1800-luvulla:
  - uusia käytäntöjä, kuten lehmärokoon perustunut isorokkorokotus, otettiin käyttöön nopeasti
  - vaikka lääketieteen opetus laajeni ja sairaaloita perustettiin lisää, etenkin maaseudulla oli pitkään lääkäripulaa
- ensimmäiset terveyspoliittiset ohjelmat 1850-1860-luvuilla vaikuttivat kansanterveystyön kehitykseen:
  - tavoitteena korkean kuolleisuuden alentaminen ja sairauksien ehkäisy
- Rokotus pakolliseksi vuonna 1886 kaikille alle kaksivuotiaille

Lääkäreiden lukumäärän ja väestömäärän kehitys vuosina 1800–2016

Vuosi	Väestö- määrä	Lääkäreitä	Nais- lääkäreitä %	Lääkäreitä/ 10 000 asukasta
1800	833 000	noin 20		noin 0,24
1840	1 446 000	72		0,50
1880	2 061 000	160	1	0,78
1920	3 148 000	657	6	2,09
1960	4 446 000	2 915	22	6,56
2000	5 181 000	18 925	48	36,53
2016	5 503 000	28 565	54	51,90

Tuberkuloosi

- Tuberkuloosi oli yleinen ja vakava keuhkosairaus joka johti usein kuolemaan
- Levisi ilman kautta, esim puhumalla
- Esiintyi lapsissa ja keski-ikäisissä
- 1800 luvulla tappoi noin 0.24% kansasta vuotuisesti, nousten 0.27% vuoteen 1900 mennessä
- 1882 luvulla Robert Koch löysi tuberkuloosibakteerin
- Suomessa tuberkuloosiparantoloita avattiin 1895 alkaen

Tuberkuloosi

- Vuonna 1948 jokaisella ihmisellä on velvollisuus osallistua joukkotarkastuksiin ja tarvittaessa pakkohoitoon.
- Suomessa kuoli tuberkuloosiin 8 771 ihmistä vuonna 1930.
- Vuodesta 1948 lähtien lapsia ryhdyttiin rokottamaan tuberkuloosia vastaan
- 1940-1950-lukujen vaihteessa otettiin käyttöön tehokkaita lääkkeitä
- 1960- ja 1970-lukujen kuluessa hoitopaikkojen tarve laski romahdusmaisesti ja erillisestä tuberkuloosisairaalaverkosta luovuttiin.

1900-luku

- vesi- ja jätehuollon kehittyminen sekä parantunut hygienia ja ravitsemus vähensivät vakavia tartuntatauteja, kuten **tuberkuloosia** ja tuhkarokkoa, ja niistä aiheutuvia kuolemia pysyvästi koko maassa
- terveysvalistuksella edistettiin väestön terveyttä, erityisesti raittiutta, ja ehkäistiin tauteja
- neuvolatoiminnan ja kouluterveydenhuollon käynnistyminen sekä kansakoululaitoksen kehittyminen 1900-luvun alkupuolella vaikuttivat merkittävästi kansalaisten terveydentilan kohentumiseen

Huutolaisuus

- Huutolaisuus on Suomessa ja Ruotsissa 1800 luvun alusta 1900 luvun alulle ollut huutokauppaa muistuttava tapa jossa kunnat antoivat lapsia, vanhuksia ja kehitysvammaisia pois rahaa vastaan.
- Ruotsissa huutolaisuus kiellettiin aikaisemmin vuonna 1918, mutta Suomessa huutolaisuus kiellettiin virallisesti vuonna 1923 (huutolaisuutta kuitenkin jatkui jopa 1940 luvulle)
- Huutolaisten kohtelu saattoi olla hyvin huonoa ja osa joutui orjatyöhön, sillä kunnat eivät maksaneet paljoa korvauksia ja huutolaisten kohtelun valvonta oli lähes olematonta

1920-luku

- sosiaaliministeriön tärkein tehtävä 1920-luvulla oli kurjuuden torjuminen:
  - vastuualueina olivat lastensuojelu, raittiuden edistäminen sekä köyhistä, irtolaisista ja alkoholisteista huolehtiminen
  - köyhäinhoitolain (1922) myötä jokaiseen kuntaan oli perustettava köyhäinhoitolautakunta ja kuntien tehtäväksi tuli huolehtia jokaisesta vaikeuksiin joutuneesta, joka ei kyennyt hankkimaan tai saanut tarvitsemaansa elatusta tai hoitoa

1940: hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen aika

- sotien jälkeen 1940-luvulta lähtien vallalle tuli uudenlaisen sosiaaliturvan periaate:
  - tavoitteena taata toimeentulon vähimmäistaso kaikille kansalaisille
  - tähtäsi kansan yhtenäisyyden lujittamiseen
- yhteiskunta otti yhä enemmän vastuuta kansalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista:
  - kansaneläkelaki (1937) turvasi kaikille minimieläkkeen
  - lapsilisäjärjestelmä (1948) ja maksuton kouluruokailu olivat merkittäviä sosiaalipoliittisia uudistuksia

1950

- varsinaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen alkoi 1950-luvulla:
  - huoltoapulaki (1956) tarjosi ehkäisevää sosiaaliapua varattomien lisäksi myös vähävaraisille
  - lääkärikoulutus laajeni, ja Suomeen rakennettiin kattava sairaalaverkosto
  - kansanterveystyötä ja työterveyshuoltoa kehitettiin
- elintason kohentuessa väestön terveydentila ei enää parantunut vaan monet nykyisistä kansansairauksista, kuten sydän- ja verisuonisairaudet, alkoivat yleistyä

Sosiaaliturvan historiaa

Maksuton
kouluruokailu

Vaivaishoitoa

Huutolaisuus

Köyhäinhoitolaki

Kansaneläkelaki

Lapsilisäjärjestelmä

Huoltoapulaki

1800

1800-luku

1900-luvun alku

1922

1937

1948

1956

1970

- vastuussa sukulaiset, kirkko

- orvot, vanhukset ja vaivaiset huuto-kaupattiin

- kunnan tehtävänä huolehtia jokaisesta asukkaasta

- kaikille turvattava minimieläke

- ehkäisevää huoltoa myös vähävaraisille varattomien lisäksi

1970

- kansanterveystyö kehittyi kansanterveyslain (1972) myötä
  - jokaiseen kuntaan täytyi perustaa terveyskeskus
  - terveyspolitiikan painopiste siirrettiin ehkäisevään terveydenhoitoon ja avohoidon kehittämiseen
  - elinolosuhteiden terveellisyyteen ja turvallisuuteen alettiin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota
- terveyskasvatuksella ja -valistuksella sekä lainsäädännöllä, kuten tupakkalailla (1976), pyrittiin muuttamaan väestön elämäntapoja terveelliseen suuntaan

Näsin terveyskeskus

1980

- Terveyspolitiikan painopiste laajeni 1980—1990-luvuilla terveyspalvelujärjestelmän kehittämisen ohella terveyden edistämiseen eri ympäristöissä
  - yhteisöllisyyttä ja yhteisöjen tuen merkitystä sekä voima-varojen vahvistamista alettiin korostaa
- Väestön ikääntyminen, huoltosuhteen heikkeneminen ja julkisen talouden menojen kasvu muodostuivat haasteeksi terveydenhuoltojärjestelmälle
- Uudempia haasteita ovat mm. väestön kulttuurinen ja etninen moninaistuminen sekä terveyserojen kasvaminen

Sosiaalipalveluiden tavoitteet ja periaatteet

- Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä perustuu pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin
- Kuntien on lain mukaan järjestettävä asukkailleen sosiaalipalveluja tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen
- Sosiaalipalvelujen tavoitteet:
  - sosiaalisen syrjäytymisen torjuminen
  - osallisuuden edistäminen
  - fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen toimintakyvyn turvaaminen
  - lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen

Sosiaalipalveluiden tavoitteet ja periaatteet

- Sosiaalipalveluista on oikeus saada apua mm seuraaviin tilanteisiin:
  - äkilliset kriisitilanteet
  - päihteiden ongelmakäyttö
  - mielenterveysongelmat
  - muista sairauksista, vammoista ja ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen